

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ПРИЙОМИ ТА МЕТОДИ ЕЙДЕТИКИ

Леся Назаревич

Кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя,
e-mail: lesia.te@gmail.com
UDC: 811.161

ABSTRACT

Nazarevych L.T. Studying Ukrainian as a foreign language: ways and methods of Eidetics

The article sets the issues which relate to the problem of language adaptation of foreign students. Eidetics as a way of presenting the material during teaching Ukrainian as a foreign language is accentuated. The main principle of Eidetics, visualization, as well as some other methods, such as chain, pictography, phonetic association, paradox verbal transformation method, which are based on the development of imaginary thinking and work as an instrument of efficient and quick learning of new material, are considered. The work is intended for language teachers.

Key words: Eidetics, visualization, imagery, association, method.

Назаревич Л. Т. Вивчення української мови як іноземної: прийоми та методи ейдетики.

У статті порушено питання, пов'язані з проблемою мовної адаптації студентів зарубіжних країн. Акцентовано на ейдетичі як способів подачі навчального матеріалу під час вивчення української мови іноземцями. Розглянуто основний принципи ейдетики — наочність, а також деякі методи: ланцюжковий, піктографічний, фонетичних асоціацій, парадоксальних вербальних перетворень, що базуються на розвитку образного мислення та є інструментом швидкого й ефективного засвоєння нового матеріалу.

Розраховано на викладачів-мовників.

Ключові слова: ейдетика, наочність, образність, асоціація, метод.

Щороку в Україні збільшується кількість громадян зарубіжних країн, частина яких — студенти вищих навчальних закладів. Різниця культур та менталітетів, зрозуміло, породжує проблеми адаптації на перетині різних етнокультурних, мовних, релігійних, цивілізаційних утворень. Успішне пристосування до нового оточення іноземних студентів залежить не лише від просвітницьких, орієнтувальних, інструктажних технологій, спеціально розроблених тренінгів, а й від багатьох особистісних та професійних якостей викладача, від його вміння налагодити емоційний контакт із групою, створити позитивний клімат в аудиторії.

Здійснення фахової підготовки іноземних громадян — непросте завдання, адже при вступі у навчальний заклад вони не розмовляють українською мовою. Тому її вивчення є важливим складником професійної підготовки за обраною спеціальністю, а сама мова — засобом отримання освіти. Для навчання іноземців в українських вишах знання української мови — це необхідність. Глибоке занурення у мовне середовище на підготовчому етапі дає можливість забезпечити певну адаптацію іноземців до нових соціальних і лінгвістичних ситуацій, що виникають у навчанні та побуті.

Методика викладання української мови як іноземної перебуває наразі на етапі становлення, тому перед кожним викладачем-мовником постають такі, вкрай важливі, завдання: розробити методологічну базу дисципліни «Українська мова як іноземна»; за короткий проміжок часу навчити студентів читати та розуміти прочитане; запам'ятовувати нові сло-

ва, висловлювання, тексти, правила, граматичні закономірності побудови української мови.

Саме ці етапи є основними, оскільки вони закладають фундамент до розвитку мовленнєвих умінь і навичок; засвоєння норм літературної мови як основи культури усного й писемного спілкування; відтворення і створення текстів залежно від комунікативної ситуації; вміння правильно і логічно висловлювати свої думки в різностильовій комунікації.

Упродовж навчання викладач-мовник докладає чимало зусиль, щоби підвищити загальнокультурний та інтелектуальний рівень особистості, змодельювати картину українського світу, який студенти вже на другому курсі починають сприймати цілісно.

Специфічною особливістю навчального курсу «Українська мова як іноземна» є орієнтація на досягнення комунікативно-професійної компетентності, достатньої для осмисленого опрацювання прочитаної інформації, що проявляється у розмовно-побутовій, професійній і науковій сферах комунікації. Окрім того, адаптувати весь навчальний матеріал до індивідуального сприйняття кожного студента, що надалі допоможе закласти основи для можливості проживання в Україні та здобуття вищої освіти, сприятиме їхньому кращому порозумінню і зближенню з українськими ровесниками.

Педагогічний колектив кафедри української та іноземних мов ТНТУ здійснив спробу впровадити найбільш ефективні методи навчання з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента. Цікавим, новаторським та креативним підходом є застосування на заняттях із української мови методології та принципів ейдетики, доцільність яких збираємося обґрунтувати.

Останні роки спостерігаємо неабиякий інтерес до ейдетики як науки, оскільки шляхи навчання, які вона пропонує, допомагають розвивати образну пам'ять, сприяють швидкому та усвідомленому запам'ятовуванню нового матеріалу. Вагомою перевагою такого навчання є і те, що студенти навчаються в атмосфері психологічної безпеки та комфорту, а це покращує їхні стосунки з «чужим» для них оточенням, виробляє нові вміння, виявляє власні поведінкові емоційні та мисленнєві стереотипи. Ігор Матюгін та Євгеній Антощук — засновники «Школи ейдетики» — розробили низку наукових праць: «Як запам'ятовувати іноземні слова» (І.Матюгін) [4], «Метод невербальних асоціацій» [2], «Швидка педагогічна допомога — вчимося запам'ятовувати» [3], «Знайомтесь, ваша пам'ять» [1] (Є.Антощук) та ін., які допоможуть кожному педагогу відшукати власну модель викладання.

Вважаємо, що поряд із традиційними принципами навчання (науковості, гуманізації, демократизації, доступності, зв'язку з життям, систематичності, мотивації, самостійності, наочності, оптимізації навчального процесу, принципами виховного та розвивального навчання) необхідно впроваджувати й новаторські, зокрема, образних асоціацій, мобільності, розподілу інформації у відповідності до особливостей кожного індивідуума, фантазування та ін. На думку Є. Антощука, такі підходи активізують бажання вчитися, розвивають увагу, формують вміння створювати оригінальні ідеї [1].

Можемо констатувати, що основним принципом ейдетики є наочність, без чого неможливе засвоєння нового матеріалу, а завдання ейдетики якраз полягає в тому, щоби залучити всі можливі ресурси людської пам'яті заради використання набутих знань у житті. На досягнення цієї мети скеровані, зокрема, такі методи ейдетики: ланцюжковий, акробальний, піктографічний, фонетичних асоціацій, метод місць (базується на зорових асоціаціях), невербальних асоціацій, парадоксальних вербальних перетворень, укрупненого структурування навчального матеріалу (передбачає використання опорних схем та узагальнюючих таблиць). Кожен із них — це уява + позитивні емоції = засвоєна інформація.

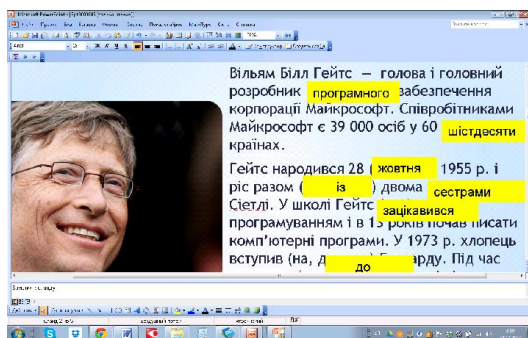
Як уже згадувалося, особлива роль у ейдетичних методах відводиться наочності, що реалізовується шляхом створення мультимедійних презентацій під час вивчення розмовних тем та освоєння граматики. Перевага новітніх технологій полягає в тому, що вони уможливляють одночасно зорове і слухове сприйняття інформації. Під час роботи з якісно розробленими слайдами студентам простіше встановити причинно-наслідкові зв'язки між мікротемами, легше сприймати нову інформацію, оскільки є можливість повторювати речення разом із викладачем і бачити пов'язану з текстом схему, фотографію, карту. «Екранна комунікація» візуалізує почуте і закріплює за ним відповідну асоціацію. На першому

курси ефективною є наочність, де текстову інформацію подано українською та англійською мовами. Подаємо як зразок один із слайдів до теми «Інтернет у моєму житті»:

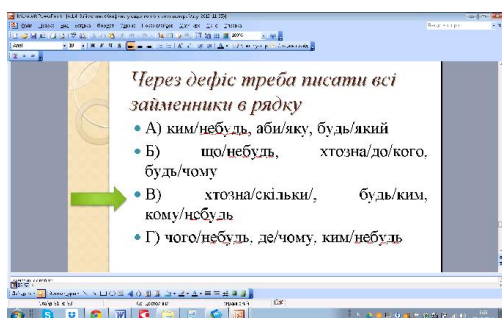
<p>Мільйони людей по всьому світу користуються всесвітньою мережею.</p>	
	<p>Millions of people around the world use the Internet.</p>

Можливість оформити найважливіший елемент навчального матеріалу відповідним шрифтом, кольором чи позначкою — це ще одна перевага.

Під час розгляду завдань на зразок: «Прочитайте текст. Слова, що в дужках, поставте у правильній формі» студенти-іноземці зіштовхуються з проблемами узгодження, керування, відмінювання, рідше — дієвідмінювання. З метою коригування граматичних огріхів пропонуємо слайди, які слугуватимуть підказкою-орієнтиром та полегшуватимуть закріплення граматики. Наприклад, студент бачить речення, яке необхідно зредагувати: «Вільям Білл Гейтс — голова і головний розробник (програмне) забезпечення корпорації Майкрософт. Співробітниками Майкрософт є 39 000 осіб у 60 (шістдесят) країнах». Після того, як варіант відповіді вибрано, викладач натискає правою клавішею миші на слово в дужках, що дозволяє одразу ж побачити його у правильній формі. Завдяки цій технології студент може порахувати допущені помилки та оцінити себе, а викладач — проаналізувати відповідь, повторно пояснити незрозумілий матеріал.

Подібний підхід застосовуємо під час тренувального тестування. На слайді розміщуємо одне запитання із чотирма варіантами відповіді. Спершу студент вказує правильний, на його думку, варіант, потім викладач, повторно натискаючи праву клавішу миші, відкриває правильну відповідь.

Таким чином електронна презентація сприяє тіснішій психологічній взаємодії між педагогом і аудиторією, допомагає налаштувати студентів на активну співпрацю, дозволяє виявити та скоригувати прогалини в навчанні, здійснює емоційний вплив на аудиторію.

Ланцюжковий метод побудований на ланцюжкових асоціативних зв'язках. Асоціації відіграють важливу роль під час ознайомлення із щойно прочитаним текстом та засвоєнням нової лексики. Кожна лексема «тягне» за собою наступну, тоді як асоціації різними способами допомагають упорядкувати всі елементи інформації, що надходить. Кожен учасник самостійно добирає якісь асоціації для того, аби вони, при потребі, спрацювали. Такий спосіб сприяє підсиленню контролю над записом інформації в пам'яті. Стійкому запам'ятовуванню допомагає впорядкована сітка асоціацій. Пошук асоціацій студенти сприймають, як захопливу гру. Обов'язковими атрибутами є релаксаційна музика, картки паперу, плакат із відповідними словами.

Ефективним є, приміром, такий вид роботи: викладач диктує 10 слів із тексту «3 історії Києва», а студенти їх запам'ятовують: найстаріше, Кий, князь, Хрещатик, освіта, майдан Незалежності, Києво-Могилянська академія, авторитет, переказ, монастир. Кожну паузу між словами заповнює музикою. Після цього студенти ставлять цифру 1 і записують у зошит те, що запам'ятали.

Наступний етап — група дивиться на 10 слів, написаних на дошці: східнослов'янський, розквіт, європейське, парламент, зупиняти, розпад, конфлікт, посилювати, захопити, війна — і запам'ятовує їх. Викладач закриває слова, а студенти під цифрою 2 записують те, що запам'ятали. Після цього необхідно порахувати, під якою цифрою слів більше. Якщо більше слів під цифрою 1, то людина — аудіал (тобто слух — її провідний аналізатор), а якщо — під цифрою 2, можна зробити висновок, що для групи цих осіб провідним аналізатором є зір, тобто вони візуали.

Такі види діяльності допомагають здійснити індивідуальний підхід у доборі матеріалу: аудіалам варто повторювати певні синтаксичні конструкції для кращого запам'ятовування, а візуалам навпаки — подавати інформацію у друкованому вигляді.

Цікавим є й спосіб запам'ятовування слів (наприклад, іменників до теми «Місто») у певному порядку за допомогою уяви. Варто наголосити на тому, що асоціації мають бути веселими та нелогічними. Студенти слухають історію й стараються її візуалізувати: «Уявіть собі ринок, великий, шумний, веселий, голосний, ми заходимо всередину, а це виявляється готель. Ми дивимося на нього, а він змінюється на вокзал, де замість потягу їздить аптека. Ми спиняємо її, а жінка, яка вийшла, показала на аптеку і сказала: «Прошу зайти — це найкраща кав'ярня на колесах. Ми зупинилися при вході, бо побачили красиве, спокійне, чисте озеро, а на ньому пливуть музей і пошта. Ми хочемо туди потрапити. Охоронець каже: «Вам сюди — це драматичний театр, там сьогодні Міська Рада на репетиції». «Нічого собі», — подумали ми, а в той час довкола драмтеатру почали виростати пам'ятники Шевченку, Франку, Крушельницькій. Ми розплющили очі, зрозуміли, що це сон у центрі міста». Після цієї історії викладач зачитує слова (тут вони виділені жирним шрифтом), а студенти через певний проміжок часу записують лексеми, що закарбувалися у їхній пам'яті.

Заслугують на увагу й інші ейдетичні методи та прийоми. Так, акробервальний метод («acro» — межа, «verbo» — слово) сприяє розвитку творчості. Завдання студентів — придумати жартівливі вислови, вірші, у яких перші літери рядків утворюють певне слово, на-

приклад, іменник (спільного роду) або речення (у відповідному часі). Метод місць побудований на зорових асоціаціях. Необхідно яскраво уявити собі предмет, який запропоновано запам'ятати, поєднавши його образ із образом конкретного місця. Застосування методу піктограм допомагає людині запам'ятати вірш за лічені хвилини. Як? Необхідно мінімалюнками відтворювати слова, зображуючи кожен строфу з нового рядка. Студент, дивлячись на намальовані образи, за якими закріплена певна асоціація, здатен майже безпомилково відтворити віршовані рядки. Ще один нюанс — повторювати треба від початку до кінця і навпаки. Наприклад, іноземні студенти легко виконують такі завдання, як намалювати слова пісень, зокрема: «Коли літо приходить, гаряча пора / І на сірому камені плавиться тінь, / Коли лунко кричить на смітниках дівчора / Говорити, ходити і думати лінь». Швидко запам'ятовують рядки віршів, зокрема, В. Сосюри «Любіть Україну».

Метод фонетичних асоціацій полягає у тому, що до слова іноземної мови треба підібрати співзвучне слово чи словосполучення з рідної мови чи вже з відомих іноземних. Наприклад, слово «стеля» деякі першокурсники співвідносять із «style».

Зазначимо, що ми не ставили перед собою завдання розкрити суть усіх 27 методів ейдетики, застосування яких сприятиме легкому запам'ятовуванню нової інформації, проте переконані, що впровадження розглянутих у статті принципів та методології буде сприяти успішній адаптації іноземних студентів до навчання в українських ВНЗ. Обговорювана тема вимагає подальших наукових студій, які покликані якнайшвидше вирішити основні проблеми в галузі методології викладання української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антощук Є. В. Знайомтесь, ваша пам'ять [Текст] : швидка педагогічна допомога від Української школи ейдетики / Є. В. Антощук. — К. : Вирий, 2009. — 192 с.
2. Антощук Є. В. Метод невербальних асоціацій [Текст] / Є. Антощук // Завуч. — 2007. — № 30. — С. 13-14.
3. Антощук Є. В. Швидка педагогічна допомога / Є. Антощук // Початкова освіта – 2000. — № 3 (51) – С. 3.
4. Матюгин И. Ю. Как запоминать иностранные слова [Текст] / И. Ю. Матюгин — М. : Ейдос, 2009. — 154 с.